

Het **HANDBOEK** *voor
een*
GELUKKIGE KAT

De beste tips voor het ontvangen van
heel veel kattenliefde

LIESBETH PUTS
Kattengedragsdeskundige

Het **HANDBOEK** *voor
een*
GELUKKIGE KAT

De beste tips voor het ontvangen van
heel veel kattenliefde

LIESBETH PUTS

KOSM • S

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

INHOUD

Voorwoord 7

DEEL 1. WAT IS EEN KAT? 9

1. Hoe beleeft een kat de wereld? 9
2. Wat je kat je vertelt: lichaamstaal 17
3. Wassen en likken 32
4. Waarom katten veel slapen 36
5. Stress 38
6. Blij of boos: wat voelt een kat? 42
7. De persoonlijkheid van een kat 46
8. Hoe slim is een kat? 48
9. Een goede start: socialisatie 51
10. Hoe kies je een kat? 56

DEEL 2. DE KAT EN ANDERE KATTEN 62

1. Het territorium van een kat 63
2. Wat vindt een kat van andere katten? 68
3. Vrienden worden: een goede match met andere katten 70
4. De introductie van een nieuwe kat 74
5. Lichaamstaal in de kattengroep 80
6. Rouwen om een andere kat 84
7. Dominante katten? 87

DEEL 3. EEN KAT IN HUIS 90

1. De hoogte in! 91
2. Krabben, of: hoe houd ik mijn meubels heel? 94
3. Kat in het bakkie – alles over de kattenbak 100
4. De kattenkamer, een eigen paleisje? 106
5. Een heerlijk slaapplekje 108
6. Etenstijd! 112
7. Help, mijn kat moet op dieet(voer) 120
8. Over drinkbakken, de kraan en de vijver 124
9. Wel of niet naar buiten? 127
10. Veilig naar buiten 131
11. Het kattenluik 134
12. Alleen blijven, vakantie en verlatingsangst 137
13. De oudere kat 140

INHOUD

DEEL 4. OMGAAN MET JE KAT 146

1. Hoe een kat leert 147
2. De kracht van belonen 150
3. Straffen of toch maar niet? 152
4. Gedrag afleren zonder straf 157
5. Gedrag aanleren 161
6. Aaien, of: blijf soms van mijn lijf! 164
7. Katten begroeten 167
8. Optillen 169
9. Wanneer aan de reismantel 172
10. Naar de dierenarts 176
11. Vechten na een bezoek aan de dierenarts 178
12. Wanneer aan de stofzuiger 180

DEEL 5. SPELEN EN TRAINEN 182

1. Waarom spel belangrijk is 183
2. Kattenkwaad en verveling 184
3. Wat is leuk speelgoed? 188
4. Spelen is meer dan speeltjes hebben 192
5. Zo maak je het spel leuk 196
6. Trainen met je kat 200
7. Van een buitenkat een binnenkat maken 202

DEEL 6. DE LAATSTE HANDIGE KRABBELS 204

1. Hoe herken je pijn? 205
2. Hoe herken je of je kat ziek is? 207
3. Hoe herken je blaasproblemen? 208
4. Hoe geef je een kat medicijnen? 210
5. Het verlanglijstje van een gelukkige kat 214

Bronnen en tips voor verder lezen 216

Dank 219

Register 220

Colofon 222

VOORWOORD

Ooit vroeg iemand aan de bekende bioloog Midas Dekkers wat hij aan zijn kat zou willen vragen als hij hem één vraag zou mogen stellen. 'Ben je gelukkig?' zei Dekkers. Daarmee is hij niet de enige, want iedere kattenbezitter wil graag een gelukkige kat in huis.

Hoe weet je nu of een kat gelukkig is? Dat blijkt in de praktijk nog niet eens zo eenvoudig te zijn. We vinden katten mooi, bijzonder, elegant en knuffelbaar, maar soms ook mysterieus, onvoorspelbaar of zelfs volkomen onbegrijpelijk. Katten zijn namelijk niet bijster communicatief. Niet voor niets verschijnen er talloze boeken over het 'raadsel kat' en wordt het internet volgeschreven over katten en hun gedrag.

Het antwoord is simpel: je maakt een kat gelukkig door hem te leren kennen. Als je hem beter begrijpt, weet je wat de kat echt nodig heeft in zijn dagelijkse leven. Misschien denk je dat het geluk vanzelf komt als je je huis tot een kattenspeeltuin verbouwt, die zorgvuldig op de juiste temperatuur houdt en een perfect samengesteld assortiment speeltjes koopt. Veel belangrijker is dat je kijkt naar wat jouw kat nodig heeft, aansluitend bij zijn natuurlijke gedrag. Een kat wil eigenlijk vooral kat kunnen zijn.

Dat is precies waar dit boek over gaat: hoe zorg je ervoor dat een kat zichzelf kan zijn? Voor dit boek ben ik diep in de literatuur gedoken en heb ik talloze boeken en recente wetenschappelijke artikelen kritisch doorgewerkt. Die informatie heb ik vertaald naar praktische, direct toepasbare tips en achtergrondinformatie over je kat. Lichaamstaal en zintuigen van je kat, omgaan met je kat oftewel kattenetiquette, de relatie met andere katten en het belang van spel zijn enkele thema's in dit boek. Op veel vragen die je altijd al had over het gedrag van je kat zul je in dit boek het antwoord terugvinden.

Ik hoop dat dit boek je inspireert anders naar je kat te kijken, waardoor je hem (nog) beter zult begrijpen. Want het welzijn en geluk van je kat, daar doe je het toch voor?

DEEL 1

Wat is een kat?

HOE BELEEFT EEN KAT DE WERELD?

Een kat is een jager, daar kan geen twijfel over bestaan. Het feit dat hij een jager is bepaalt zijn gedrag, zijn uiterlijk en de manier waarop hij de wereld ervaart. Hoe hij die wereld ziet, bepaalt vervolgens weer hoe hij erop reageert. Veel misverstanden tussen mens en kat ontstaan doordat wij eigenlijk geen idee hebben hoe de kat zijn omgeving beleeft. Voor ons is bijvoorbeeld het zicht heel belangrijk en wij communiceren met anderen voornamelijk door te praten. Voor de kat is geur heel belangrijk. Je begrijpt het gedrag van je kat veel beter als je weet hoe zijn zintuigen werken.

RUIKEN

Ruiken is het belangrijkste zintuig voor katten, hij ruikt dan ook veel beter dan mensen. Wetenschappers weten niet exact hoeveel verschillende geuren een kat kan onderscheiden, maar dat moeten er duizenden zijn. Een kat kan op twee manieren 'ruiken'.

NEUS

De neus wordt gebruikt om geuren in de omgeving waar te nemen: voedsel, prooi, andere dieren en dergelijke. Een kat is zelfs zo goed in het onderscheiden van diverse geuren dat in een recent artikel gesuggereerd wordt dat hij misschien wel getraind zou kunnen worden voor speur- en reddingswerk. Met name vanwege zijn kleinere omvang en zijn lenigheid zou hij op andere plaatsen ingezet kunnen worden dan een speurhond (Shreve & Udell, 2017). Katten kunnen waarschijnlijk ook chemische veranderingen in het lichaam van hun eigenaren herkennen, denk maar aan katten die anders reageren als een vrouw zwanger is.

WAT IS EEN KAT?

BEK

De kat kan nog op een andere manier ruiken. Je ziet een kat misschien ook weleens aan iets ruiken en vervolgens de bek opendoen. Het lijkt alsof hij een vies gezicht trekt. Dit heet *flehmen*. Een kat heeft namelijk een extra reukorgaan waarmee hij feromonen waarneemt, het 'vomeronasale orgaan' of 'orgaan van Jacobson'. Het is een spleet in het verhemelte, vlak achter de voortanden, en moet door de kat bewust 'open' gezet worden (meestal na het ruiken van urine), in tegenstelling tot geursignalen die automatisch de hersenen bereiken. Waarom katten twee verschillende reuksystemen hebben is nog niet helemaal duidelijk.

Flehmen

FEROMONEN

We weten nog steeds erg weinig over hoe geuren en feromonen precies in de hersenen verwerkt worden en we weten ook nog steeds niet alle details over het vomeronasale orgaan. Wat we wel weten is dat het vomeronasale orgaan in elk geval uitsluitend bedoeld is om geuren van soortgenoten te analyseren.

Feromonen zijn geurstoffen die door dieren gebruikt worden om met elkaar te communiceren en die een bepaalde reactie in een ander dier oproepen. Ze zijn 'soortspecifiek', dat wil zeggen dat katten uitsluitend feromonen van andere katten kunnen waarnemen. Feromonen worden afgescheiden door geurklieren, die bij de kat op de kop zitten (onder de kin, bij de wangen, de mondhoeken en bij de oren), tussen de tenen, rond de anus en daar waar de rug overgaat in de staart. Ook urine bevat feromonen.

SNUFFELEN

Interactie tussen katten wordt vaak voorafgegaan door snuffelen, zelfs als ze elkaar al lang kennen. Daarom is het uitwisselen van geuren als eerste stap bij een introductie van een nieuwe kat in een groep zo belangrijk. Katten herkennen elkaar aan hun geur.

COMMUNICEREN

Katten communiceren door geuren af te zetten, bijvoorbeeld door met de wangen langs een voorwerp te wrijven, kopjes te geven, te krabben aan voor-

HOE BELEeft EEN KAT DE WERELD?

werpen, door ontlasting te laten liggen en natuurlijk door te sproeien. Het voordeel van geur afzetten is dat de 'boodschap' enkele dagen herkenbaar blijft, zelfs als je niet in de buurt bent. Dat is logisch vanuit de evolutie van de kat: als solitair dier is het afzetten van je geur een efficiëntere vorm van communiceren dan bijvoorbeeld miauwen. Je kunt het afzetten van je geur zien als een advertentie bij de buurtsuper. Via geuren kan een krolse poes bijvoorbeeld duidelijk maken dat ze op zoek is naar een knappe kater, maar kan een kat ook ruiken dat zijn grote vijand van twee tuinen verderop ziek is (en dus misschien zwakker wordt).

Hoewel katten tegenwoordig veel dichter bij elkaar (moeten) leven, is geur nog steeds de belangrijkste manier om elkaar iets te vertellen. Evolutionaire veranderingen gaan niet zo snel.

HOREN

De oorschelpen van de kat zijn bijzonder. Zowel de driehoekige vorm van de oorschelpen als de geribbelde binnenkant werkt als een soort complexe versterker. De oorschelpen kunnen apart van elkaar bewegen en tot bijna 180 graden draaien, waardoor een kat zijn prooi beter kan lokaliseren.

Een kat hoort veel beter dan wij. Het bereik van een kat is een van de grootste van alle zoogdieren, namelijk 10,5 octaven tegen bijvoorbeeld 9,3 voor de mens. Dat lijkt niet veel, maar het zijn met name de geluiden aan de boven- en onderkant van dit spectrum die de kat wel hoort en wij niet. Vooral de hoge frequenties, in het ultrasone bereik, zijn interessant. Daardoor kan een kat de

Even checken wie die andere kat is.

Deze kat onderzoekt de geuren die een andere kat achterliet.

DEEL 2

De kat en andere katten

HET TERRITORIUM VAN EEN KAT

Voor een kat is het territorium van groot belang; een kat wordt niet voor niets 'territoriaal' genoemd. Een territorium van een kat ziet er in de praktijk anders uit dan je zou denken.

LEEFGEBIED

Allereerst is er een verschil tussen het leefgebied en het territorium van de kat. Het leefgebied is waar katten jagen en rondwandelen. Het is daarmee groter dan het territorium. De grootte van het leefgebied wordt bepaald door de hoeveelheid voedsel die er beschikbaar is, bij katers telt ook de aanwezigheid van poezen mee. Het leefgebied van ongecastreerde katers is drie keer groter dan dat van poezen. In de tijd dat poezen krols zijn, trekken katers er vaker op uit en wordt het leefgebied zelfs nog groter. Leefgebieden van katten (ook katers) kunnen elkaar overlappen.

TERRITORIUM

Het territorium is kleiner. Het is een onderdeel van het leefgebied en het is het deel waar katten slapen, eten en, in het geval van poezen, kittens zogen. Dit territorium wordt (fel) verdedigd tegen vreemde indringers.

Territoria van katten overlappen elkaar meestal niet, maar poezen die in een groep leven, delen vaak hun territorium met elkaar. Overigens zijn er veel wetenschappers die in hun boeken of onderzoeken beide termen door elkaar gebruiken.

TERRITORIAAL OF NIET?

Hoe territoriaal een kat is, wordt deels door erfelijke factoren bepaald. Zo zijn savannahs, bengalen en Noorse boskatten iets territorialer dan andere kattenrassen. Bij ongecastreerde dieren spelen hormonen mee. In de voortplantingstijd, als poezen krols zijn, wordt er vaker gevochten dan op andere momenten; in het hart van het territorium wordt meer gevochten dan aan de randen.

Omdat wij steeds meer katten houden, is de kans op aanvaringen tussen katten buiten steeds groter. Die ruzies kunnen zich zelfs naar binnen verplaatsen, bijvoorbeeld als vreemde katten ongevraagd jouw huis binnenwandelen. Het territorium van de kat komt namelijk niet overeen met onze nette indeling in tuinen of terrassen, maar loopt dwars door onze eigen grenzen.

Voor binnenkatten geldt dat het leefgebied (noodgedwongen) even groot is als het territorium. Katers hebben binnenshuis meer ruimte nodig dan poezen, ook na castratie.

TIMESHARING

Een kat heeft meestal duidelijke voorkeuren voor slaap- of zitplekjes, al kunnen die ook ineens weer veranderen. Om het samenleven met soortgenoten gemakkelijker te maken en spanningen te voorkomen, doet een kat aan time-sharing: katten verdelen onderling hun plekken. De ene kat slaapt bijvoorbeeld overdag op het bed in de slaapkamer, de andere 's nachts. Of de een zit 's ochtends op de vensterbank in de woonkamer, de ander 's middags. Zo'n verdeling zullen de katten zelf niet snel veranderen als het eenmaal goed werkt.

Je kunt je katten hierbij helpen door eten, drinken, kattenbakken en slaapplekken door het huis te verdelen, zodat een kat zelf kan kiezen waar hij gaat eten of slapen.

PATROUILLEREN EN MARKEREN

Het territorium is dus belangrijk voor een kat. Daarom wil hij het liefst een paar keer per dag checken of alles nog in orde is en er geen rare dingen gebeurd zijn toen hij even de andere kant op keek.

WAAROM ZIT EEN KAT SOMS VOOR EEN DICHTE DEUR TE MIAUWEN?

Ontneem een kat de mogelijkheid om te patrouilleren, bijvoorbeeld door een deur dicht te doen, en je bezorgt het dier veel stress. Dat is de reden dat een kat soms voor een dichte deur zit te miauwen, maar geen aanstalten maakt er doorheen te gaan als je die voor hem opent. Door de open deur heeft de kat weer keuzemogelijkheden en dat is voor hem het allerbelangrijkste.

PATROUILLEREN ...

Tijdens dat patrouilleren snuffelt de kat op allerlei plekken. Is er een andere kat langsgekomen, is zijn eigen geur nog voldoende aanwezig? De geur van een andere kat wordt vaak met sproeien 'bedekt'. Misschien is er zelfs aanleiding om nieuwe geursporen aan te brengen.

... EN MARKEREN

Een kat markeert als volgt:

- Langs voorwerpen wrijven, met de lippen, wangen of met de staart. De zwarte, vette substantie die je op deurposten of kozijnen aantreft, is de wasachtige afscheiding van de geurklieren.
- Sproeien. Bij ongecastreerde dieren is sproeien vooral bedoeld om ofwel een partner te vinden (ook poezen sproeien!) ofwel het territorium te markeren. Bij gecastreerde dieren wordt het ingewikkelder, want dan kan het ook een reactie op een stressvolle situatie zijn.
- Ontlasting laten liggen. In dit geval lijkt het minder om de geur te gaan, maar meer om de zichtbaarheid. De ontlasting wordt dan pontificaal midden op het grasveld of op een graspol gedeponeerd.
- Krabben aan voorwerpen. Dit is een manier om twee vliegen in één klap te slaan. Al krabbend zet een kat geuren af en het is tevens een zichtbaar teken voor andere katten die langslopen. Je zult katten vaak zien ruiken aan krabsporen op een boomstam.

MARKEERT EEN KAT DE GRENZEN VAN ZIJN TERRITORIUM?

Een kat markeert niet de buitengrenzen van zijn territorium, maar plekken die voor hem belangrijk zijn. Dat kunnen uitstekende takken zijn, hoeken van tafels of schuttingen, doorgangen in een heg, deurposten et cetera. Een kat maakt graag gebruik van vaste paadjes, zowel door zijn eigen territorium als wanneer hij gaat jagen. Ook kruispunten van zulke paadjes worden gemarkeerd.

DEEL 3

De kat in huis

DE HOOGTE IN!

Een kat hoeft echt niet in een groot kasteel te wonen om gelukkig te zijn, maar acht katten op een eenkamerflatje is toch ook geen goed idee.

HOEVEEL RUIMTE HEEFT EEN KAT NODIG?

De algemene regel is dat je niet meer katten hebt dan er ruimtes zijn waar de kat in mag. Met andere woorden: als je kat alleen in de woonkamer mag komen en nergens anders, zou je je volgens deze regel tot één kat moeten beperken, ongeacht de grootte van de rest van het huis. Mag hij in de woonkamer en de keuken, dan zijn twee katten het maximum.

Dat lijkt misschien overdreven, maar katten willen zich af en toe lekker kunnen terugtrekken zonder dat ze de andere katten hoeven te zien. Bovendien is het goed als je zo veel ruimte hebt dat je voerbakken en kattenbakken door het huis kunt verdelen, zodat de katten elkaar niet hoeven tegen te komen als ze dat niet willen. Dat voorkomt aanvaringen. Als er al spanningen zijn, dan is het helemaal belangrijk dat katten elkaar kunnen ontlopen.

OP DE UITKIJK

Een kat zit graag op de uitkijk. Dat gaat het beste als je hoog zit, in elk geval hoger dan de andere huisgenoten. Een kat is namelijk een echte controlfreak, hij wil alles goed in de gaten houden. Daarnaast is hij een vluchtdier, dat de vijand graag bijtijds ziet aankomen. Die vijand kan allerlei vormen hebben, van de andere kat in huis waar hij bang voor is tot grijpprage kinderhandjes. Klimmogelijkheden voor je kat zijn daarom een goed plan. Je vergroot het leefoppervlak van de kat, zeker als je klein woont. Als je meerdere katten hebt, kun je op deze manier rust en ruimte creëren. Bovendien hebben je katten meer uitdaging als ze kunnen klimmen.

DE HOOGTE IN

Er is een enorme keus aan klimpalen, van klassieke klimmeubels, gemaakt van pluche en sisaltouw, tot strak design. Klimmeubels zijn vaak een combinatie van klimmen en krabben. Vind je zo'n meubel minder geslaagd in je

Een kat is een echte controlfreak, hij wil alles goed in de gaten houden.

interieur, dan kun je denken aan plankjes langs de muur, zodat de kat van de ene kant van de kamer naar de andere kan zonder de grond te hoeven raken. Er zijn op internet veel voorbeelden en leuke ideeën te vinden.

WAAR MOET JE OP LETTEN BIJ KLIMMEUBELS?

- Veiligheid: het product moet stevig staan, het mag niet afbreken of kunnen omvallen. Doe-het-zelfplanken aan de muur bekleed je bij voorkeur met wat stof of tapijt zodat de kat er niet vanaf glijdt bij het afzetten of neerkomen.
- Afstand: de afstand tussen de planken of elementen van de klimpaal moet niet te groot zijn. Een kat moet zonder al te veel gevaar van de ene plank naar de andere kunnen springen. Jonge katten klauteren gemakkelijk, maar je oudere kat wil waarschijnlijk ook graag zijn veilige plekje blijven bereiken.
- Ruimte: als je meerdere katten hebt, plaats je je klimpaal of je eigen ontwerp op zo'n manier dat een kat nooit een andere kat in een hoek kan drijven of zijn vluchtroute kan blokkeren, met andere woorden, er moeten altijd twee 'uitgangen' zijn.

WAAROM DURVEN KATTEN SOMS NIET MEER NAAR BENEDEN?

Katten klimmen graag en goed. Daarbij gebruiken ze hun nagels. Deze wijzen naar achteren, ze zijn dus vooral nuttig als de kat omhoogklimt.

Als hij dan weer naar beneden moet, bieden ze hem geen hulp meer. Daarom laten sommige katten zich langzaam achteruit zakken, zo hebben ze toch nog wat grip. Andere katten springen omlaag, maar dat kan niet als ze te hoog geklommen zijn.

Naar beneden is een stuk lastiger dan naar boven!

ONMISBAAR KATTENBOEK

Heb jij je ooit afgevraagd hoe een kat de wereld beleeft? Hoe slim hij eigenlijk is? Of wat zijn lichaamstaal betekent? Dan is dit hét perfecte handboek om jouw pluizige viervoeter te leren begrijpen en het hem helemaal naar de zin te maken.

Het handboek voor een gelukkige kat is een overzichtelijk naslagwerk dat antwoord geeft op al jouw kattenvragen. Aan de hand van de laatste wetenschappelijke inzichten behandelt Liesbeth Puts onderwerpen als de kattenbak, krabben aan meubels, veilig naar buiten gaan en gedrag aan- of afleren. Zo leer je precies wat je kat eigenlijk wil en hoe je kunt beantwoorden aan zijn natuurlijke behoeftes. Want een gelukkig kat betekent een gelukkig baasje... en héél veel kattenliefde!

LIESBETH PUTS heeft een succesvolle praktijk als kattengedragsdeskundige in Zeist (praktijkvoorkattengedrag.nl). Ze schrijft praktische boeken over katten en blogt over kattengedrag. Daarnaast geeft ze cursussen en lezingen voor zowel katteneigenaren als dierenartsen.

www.kosmosuitgevers.nl

**KOS
M•S**

NUR 431
Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen